

זמן לשינוי תפיסה

איך נשקם את ישראל?

קובץ מאמרים וניירות עמדה בדרך
לישראל שוויונית, צודקת ודמוקרטית

**זמן לשינוי תפיסה:
איך נשקם את ישראל?**

**קובץ מאמרים וניירות עמדה
בדרך לישראל שוויונית,
צודקת ודמוקרטית**

תוכן עניינים

- 5 **הקדמה**
זמן לשנות כיוון, מרכזים לצדק חברתי
- 8 **מקורות נוספים**
ניירות עמדה ומאמרים של שותפים
- 9 **השירותים החברתיים**
ניו דיל ישראלי לשיקום אחריות המדינה
לאזרחיה, מכון ארלוזורוב
- 13 **דמוקרטיה**
שיקום הדמוקרטיה הישראלית, ד"ר אסף שפירא
ועו"ד ענת טהון-אשכנזי, המכון הישראלי
לדמוקרטיה
- 20 **ביטחון**
היוזמה הישראלית: מפת דרכים מדינית לביטחון
ארון טווח, ד"ר עומר צנעני, ראש היחידה
המדינית לביטחון המשותפת לקרן ברל כצנלסון
ומכון מתווים
- 24 **תפיסה כלכלית - חברתית**
מדיניות מכוונת משימה: מדיניות תעשייתית
חדשה לישראל, ד"ר ארז מגור, מכון יסודות

- 31 **שיקום הצפון**
שכתוב ההסכם בין תושבי הגליל למדינה: הדרך
היחידה להחזרת האמון, לובי 1701
- 37 **חינוך**
עגלה מלאה: תוכנית מדיניות מעשית לחיזוק
הערכים הדמוקרטיים במערכת החינוך בישראל,
איתמר קרמר, מנכ"ל משמר החינוך הממלכתי
- 44 **שלטון מקומי**
הפתרון: דמוקרטיה מקומית, מריה ג'יריס,
מנכ"לית מכון שיטה למדיניות מקומית
- 49 **חברה אזרחית**
החברה האזרחית תביא למפץ הפוליטי הבא,
פז כהן

זמן לשנות כיוון

"אתם לא רואים אותנו בכלל. הפסקתם לנו את האוכל ועכשיו רוצים לזרוק אותנו לרחוב, מה חטאנו?! זה המעבר השלישי שלי. את המעבר האחרון הייתי צריכה לעשות לבד... ביום למחרת התמוטטתי ואושפזתי בטיפול נמרץ... אתם לא מבינים מה קורה לנו, אתם חייבים להתעורר ולהבין שיש כאן אנשים וילדים!"

מתוך עדותה של ליטל אמסלם בן שושן, אם חד הורית ומפונה מקרית שמונה, ועדת הכלכלה של הכנסת, אפריל

2024

מחדל השבעה באוקטובר והמלחמה שבעקבותיו היוו קריסה של מדיניות וקונספציות כושלות של ממשלות ישראל לאורך שנים ארוכות: מדיניות של הפקרה ופירוק החברה, שהביאה את ישראל למשבר החמור בתולדותיה. זו לא היתה טעות, אלא מדיניות עקבית, בטחונית ואזרחית שהתבססה על הנחות פסולות ושגויות, ולחרדתנו - הן ממשיכות להתוות את מדיניות הממשלה גם היום. כולנו עומדות ועומדים היום בצומת דרכים אל מול אתגר ענק - לייצר שינוי כיוון רחב והיסטורי ולהחזיר את ישראל למסלול של ביטחון, שוויון, צדק חברתי ודמוקרטיה.

את מדיניות הפירוק של עשרות השנים האחרונות אפשר לראות בשלושה מימדים עיקריים: **פירוק הביטחון** על מזבח תפיסה דתית קנאית; **פירוק הממלכתיות** תוך שיסוי ופילוג מתמידים בין המגזרים; **פירוק אחריות המדינה ופיצול השירותים החברתיים** למערכות נפרדות המתעדפות מגזרים ומפקירות אחרים ל"כלכלה חופשית"; כך ראינו איך תוך כדי מלחמה מועברים סכומי עתק לחיזוק קנאות דתית בזמן שמאות אלפי ישראלים קורסים תחת העול הכלכלי. בזמן שצה"ל חסר בכוח אדם, מקודמת המשך השתמטות המונית. מול צורך ברור בברית איזורית נגד איראן, מקודמות תפיסות משיחיות שמסלימות את המציאות הבטחונית, ואילו עיסקת חטופים שתתניע ברית איזורית מתונה נדחית על מזבח קדושת הקואליציה. ולצד כל אלה ממשיכים הניסיונות לפרק את יסודות המשטר הדמוקרטי הישראלי לטובת אינטרסים מגזריים וקנאיים.

מול החושך הגדול, החדשות הטובות הן שאפשר לתקן. **הרוב הישראלי איתנו ומאמין בערכי היסוד שעליהן נבנתה המדינה: ביטחון על פני קנאות, צדק חברתי ושוויון לכל האזרחים, ממלכתיות ודמוקרטיה.** מיליוני ישראליות וישראלים מתגייסים גם היום להגנה על המדינה, יוצאים לרחובות, ומסייעים זה לזה בשכונות ובערים. רובנו המכריע מאמין ופועל מתוך תפיסה של יחד. ההתגייסות הישראלית האדירה שראינו בשנה האחרונה היא מנוע עצום של השראה ותקווה שיכול לבנות כאן מציאות אחרת. **אבל לשם כך אנחנו חייבים לזהות את אבני הדרך שלפנינו, את המטרות והיעדים שיכולים להחזיר את הישראליות למסלול הנכון ולהתמקד בהם. לשם כך נוצרה החוברת הזו.**

כינסנו כאן הצעות סדורות של גופים שותפים המייצרות יחד אופק שאפשר לראות. שיקום ישראל הוא לא בשמיים - הוא משימה שאנחנו יכולים לה יחד, כחברה שהראתה בשנים האחרונות את הכוחות האדירים הטמונים בתוכה. ועם זאת - זה לא יקרה מעצמו. הדרך למדיניות עוברת בפוליטיקה ובהנהגה, והמשימה העליונה שלנו יחד כמנהיגות וכמנהיגים חברתיים היא לבנות את הכוחות שיובילו את השינוי קדימה: לבסס התארגנויות מקומיות וארציות, להכניס עוד ישראלים למעורבות פוליטית ומפלגתית, לחזק את הדמוקרטיה ולקדם מנהיגות שתוביל את ישראל בכיוון הנכון. במרכזים לצדק חברתי אנחנו מכשירים מנהיגים ומנהיגות בעוד ועוד ערים, מכל המגזרים, שמובילים את הערים בישראל קדימה. אנחנו משתפים פעולה עם תנועות וארגוני חברה אזרחית רבים ויחד אנחנו מאמינים שאפשר לצמוח מתוך השבר ולבנות ישראל חזקה, צודקת ובטוחה יותר.

זו משימה היסטורית - אבל אנחנו נכונים לה.

החברת כמובן לא שלמה, לא סגורה ולא מושלמת. אלו הן אבני דרך, ויש עוד הרבה מה להוסיף ולשפר. אנחנו מזמינים אתכם ואתכן לעוד איתנו במסע הזה.

באמונה ובשותפות,

מרכזים לצדק חברתי.

מקורות נוספים

המאמרים וניירות העמדה בחוברת מופיעים בגרסה מקוצרת, ובסופם קישור למסמך המקורי. צירפנו כאן קודים לסריקה לתיקיית מקורות כללית, ולמאמרים וניירות עמדה שאינם מופיעים בחוברת.

דרום וצפון

הביתה: אבני דרך בגיבוש מדיניות שיבת התושבים לבתיהם עם שוך הקרבות, מוסד שמואל נאמן

קליטת עליה

ממלחמה למלחמה - עולים חדשים במלחמת "חרבות ברזל", הקריה האקדמית אונו, המכון להגירה ושילוב חברתי, המרכז האקדמי רופין נכתב באוק' 23

שלטון מקומי

המצפן: התנהלות עירונית בשעת חירום, לנבחרים, מתמודדות ומתמודדים, בשלטון המקומי, מרכזים לצדק חברתי

ביטחון מזון

ביטחון מזון לאומי בישראל, מכון יסודות

שירות ציבורי

שיקום השירות הציבורי, המכון הישראלי לדמוקרטיה

מימון ומיסוי

מימון המלחמה בעזה, מיסוי, חוב וחלוקת הנטל בין העובדים וההון, מרכז אדווה

"נין-דין" ישראלי לשיקום אחריות המדינה לאזרחיה

מכון ארלוזורוב

המלחמה שפרצה ב-7 באוקטובר חשפה את חולשתם של הממשלה ושל השירותים האזרחיים בישראל שצומצמו, נשחקו והופרטו במהלך 40 השנים האחרונות, ובפרט מאז 2003. תהליך זה הוביל לפגיעה מתמשכת ונרחבת באיכות השירותים האזרחיים ובזמינותם, להגדלת הפערים בנגישות לשירותים ולפגיעה באיכות החיים של כל תושבי המדינה, לרבות בהיערכותה של הממשלה והגופים הציבוריים לעתות משבר. המספרים אינם משקרים: ההוצאה הציבורית האזרחית השנתית בישראל היא מהנמוכות במדינות ה-OECD כפועל יוצא של מדיניות מכוונת ואגרסיבית של שחיקת ההוצאות האזרחיות. נכון לשנת 2022 הפער עמד לפחות על כ-171 מיליארד ש"ח. פער זה הוא תולדה של מדיניות שהחלה ב-2003, שכן לפנייה ישראל הייתה קרובה מאוד למוצע מדינות ה-OECD.

עיקרי הדברים

ישראל הגיעה למשבר אחרי עשורים של קיצוצים דרמטיים בחינוך, בבריאות, ברווחה ועוד, שנעשו כמדיניות ממשלתית מכוונת ולא מתוך אילוץ. הקיצוצים הביאו את המערכות לשבר מתמשך וחוסר תפקוד. אם תבחר בכך, לישראל יש את המקורות התקציביים להשקיע בשירותים הציבוריים כמו מדינות מפותחות רבות בעולם.

עדות מכריעה לפער ולמדיניות העקבית להרחבתו היא המדיניות הזוהר שבה נוקטים האוצר והממשלה בשנות תקציב "רגילות" ובתקופות משבר: שמירה על מסגרת תקציבית מצומצמת על חשבון ההשקעה בשירותים לאזרח. במילים אחרות, ההשקעה הנמוכה של ישראל בשירותים האזרחיים היא מדיניות ארוכת שנים ולא פועל יוצא של המצב הביטחוני הנוכחי.

על מדיניות כלכלית זו והשלכותיה נמתחה ביקורת נוקבת מצד גופים כלכליים מרכזיים, ביניהם בנק ישראל וה-OECD. מסקנתם ברורה: ללא השקעה בתשתיות ובחיזוק ההון האנושי תתחולל פגיעה ארוכת טווח בפריון העבודה ובצמיחה הכלכלית, ואי-שוויון, הגדול ממילא, יתרחב. חרף האמור לעיל והפגיעה העמוקה, הניכרת לעין, בביטחון החברתי והכלכלי, הצעת האוצר לתקציב 2024 היתה לקצץ בשירותים האזרחיים ובכך לרסק את רשת הביטחון האזרחית בישראל.

כך, במקום להגדיל את ההוצאות האזרחיות בשעת משבר נוקטים האוצר והממשלה במדיניות הפוכה ומשוללת כל היגיון לאומי, כלכלי או חברתי.

זה הזמן לומר: אפשר אחרת.

שיקום השירותים האזרחיים הוא אפשרי והכרחי, והוא יהיה כרוך בגידול משמעותי בהוצאות הממשלה וזניחת מדיניות הצנע התקציבי המתוארת לעיל. לעומת זאת, יישום המדיניות הקיימת, שמשמעותה המשך קיצוץ ההוצאה הציבורית האזרחית, היא בחירה ברורה בריסוק רשת הביטחון האזרחית בישראל, והגרוע מכל - בזמן מלחמה.

החלופה הרלוונטית, שתציל את רשת הביטחון האזרחית, היא הגדלת ההשקעה הציבורית, בפרט בהוצאות האזרחיות, שיתרמו לצמיחה ואשר יקרבו אותנו, בתוכנית רב-שנתית, אל רמת ההוצאה של המדינות המפותחות.

חלופה זו נשענת, בין היתר, על תוכנית ההשקעות של בנק ישראל, ועיקרה נקיטת מדיניות של הרחבה תקציבית רב-שנתית, שתמומן באמצעות מיסים או באמצעות מיסים והגדלה זמנית של החוב. הרחבה תקציבית זו תוביל את מדינת ישראל להתאמה הדרגתית של גובה ההוצאות האזרחיות שלה לממוצע מדינות ה-OECD ("סגירת" פער שנע בין 90 לכ-171 מיליארד ש"ח בנתוני 2022).

יישום חלופת המדיניות המרחיבה יוביל לגידול של כ-14%-19% בתוצר לנפש בישראל בהשוואה למדיניות הקיימת היום. בהתאם, בתוך כשני עשורים (בשנת 2043) ההוצאה האזרחית לנפש תחת חלופת המדיניות המרחיבות תהיה גדולה בכ-30%-50% ובכך תהלוס את רמות ההוצאה האזרחית הרצויה.

חלופה זו לא נבחנת בממשלה, אשר דנה אך ורק בהצעת האוצר לתקציב 2024, הצעה הדבקה במדיניות התקציבית של ערב ה-7 באוקטובר. חלופת מדיניות זו תבנה מחדש רשת ביטחון אזרחית חזקה, תשפר את החוסן הלאומי ותחזיר את ישראל למסלול של צמיחה לכולם.

אנחנו מזמינים אתכם לעיין בחוברת הפרויקט "היום שאחרי", יוזמה של פורום ארלוזורוב בעקבות חשיפת חולשתם של הממשלה והשירותים האזרחיים במהלך המלחמה שפרצה ב-7 באוקטובר. מטרתנו היא להציע חלופה ראויה להגדלת המסגרת התקציבית ולשיקום רשת הביטחון האזרחית, וזאת תוך שמירה על מדיניות פיסקלית אחראית.

**סרקו לחוברת המלאה -
"ניו דיל" ישראלי לשיקום
אחריות המדינה לאזרחיה,
מכון ארלוזורוב**

שיקום הדמוקרטיה הישראלית

ד"ר אסף שפירא ועו"ד ענת טהון-אשכנזי, המכון הישראלי לדמוקרטיה

במסמך זה נרצה להתייחס בקיצור רב לכמה תיקונים שיהיו חלק בלתי נפרד, לדעתנו, מכל מאמץ לשקם את הדמוקרטיה הישראלית. התיקונים נוגעים להסדרה חוקתית ולרפורמות פוליטיות. נציין כי המסמך אינו עוסק בהיבטים חשובים רבים אחרים שהמכון הישראלי לדמוקרטיה עוסק בהם - החל משילוב הציבור הערבי והחרדי בחיי החברה והמדינה, דרך שוויון מגדרי ורפורמות בשירות הציבורי, ועד אסדרת הרשתות החברתיות והבינה המלאכותית.

הסדרה חוקתית

ההסדרים החוקתיים וכללי המשחק המשטריים בדמוקרטיה הישראלית שבריריים במיוחד.

עיקרי הדברים

כדי להבטיח דמוקרטיה יציבה בישראל יש לבצע שינויים משמעותיים, בתוכם: חקיקת "חוק יסוד: החקיקה" שיסדיר את היחסים בין הרשויות, עיגון מגילת זכויות אדם, חיזוק עצמאות וסמכויות השירות הציבורי, חיזוק עצמאות ויעילות בתי המשפט, חיזוק הכנסת, ייעול הממשלה וביצוע שינויים בשיטת הבחירות.

אחד הצעדים הנחוצים ביותר על מנת לחזק את כללי המשחק החוקתיים ולהוביל להסדרה חוקתית של יחסי הגומלין בין רשויות השלטון הינו חוק יסוד: החקיקה, אשר נחשב במידה רבה לחלק הגדול ביותר שחסר בהיבט המוסדי של החוקה בישראל.

חוק יסוד: החקיקה אמור לקבוע באופן מפורש את מעמדם העליון של כלל חוקי היסוד, לשריין ולהגדיר את אופן כינון ושינוי חוקי היסוד ולהסדיר את מערכת היחסים שבין בית המשפט לבין הכנסת. הבטחת נוקשות חוקי היסוד היא אלמנט הכרחי ליציבות החוקתית ולשמירה על ערכי היסוד.

בהיעדרו של חוק יסוד: החקיקה, המגביל את יכולת הכנסת לחוקק באופן תדיר וללא הליך מעמיק, יסודי וכזה הזוכה להסכמה רחבה, הרי שעקרונות יסוד דמוקרטיים, כגון הפרדת רשויות ועצמאות הרשות השופטת, נמצאים בסכנה מתמדת. לכל רוב פוליטי מזדמן ולעתים דחוק יש את הסמכות לשנות ללא כל קושי את ההסדרים החוקתיים הקיימים.

לצד חוק יסוד: החקיקה ובאופן בלתי נפרד מהצורך לכונן חוק יסוד זה, **בולטת כיום בהעדרה מגילת זכויות אדם שלמה ומלאה, ברוח מגילת העצמאות.** חוקי היסוד הקיימים מעגנים מעמד חוקתי רק לחלק מזכויות האדם, כך שזכויות בסיסיות כמו שוויון, חופש ביטוי וחופש דת לא זכו להיכלל במסגרת החוקתית הפורמלית. אמנם בית המשפט הכיר בחלק מהזכויות הבלתי כתובות כמעוגנות בחוקי היסוד, עם זאת אין המדובר בהכרה מלאה, כך

שרק היבטים מסוימים של זכויות אלה זכו להכרה חוקתית, וככל שחוקי יסוד אינם משוריינים, ניתן לשנות הכרה זו בהינף יד. עם הזכויות שיש הכרח לכלול במגילת הזכויות ניתן בעיקר למנות את קובץ הזכויות האזרחיות-פוליטיות, לרבות הזכות לשוויון, חופש הביטוי, זכויות בהליך המשפטי וחופש דת ומצפון. בנוסף, בכל הסדרה חוקתית עתידית, יש להגדיר כי סמכויותיו של **השירות הציבורי** הן על פי דין היותו נאמן הציבור, ואת חובתו להפעיל את סמכויותיו בהגינות, בסבירות, לטובת הציבור, ללא אפליה ותוך מתן זכות טיעון (הסדרה דומה קיימת, למשל, בחוקותיהן של צרפת וצ'כיה).

לבסוף, ולא פחות חשוב מתוכנה של ההסדרה החוקתית, יש לשים דגש על **האופן שבו תעוצב חוקה זו, היינו להליך החוקתי**. עם כל הקשיים הכרוכים בגיבוש הסכמה, הרי ככל שאימוצם של ההסדרים החוקתיים יהיו בהסכמה רחבה ובמסגרת הליך היוועצות בו ייטלו חלק חלקים רחבים ומגוונים באוכלוסייה, יגדל הסיכוי שהסדרים אלו יישמרו ויהיו בני קיימא.

לצד ההסדרה החוקתית הנדרשת, על מנת להבטיח הגנה מירבית של הדמוקרטיה **יש צורך בחיזוק מערכת המשפט והתייעלותה לטובת מימוש הזכויות של אזרחים במשטר דמוקרטי**. בהגשמת יעדים האלה יש לאזן בין הצורך לחזק את עצמאות מערכת המשפט לבין ההכרח שמערכת המשפט תפעל ביעילות. איזון שכזה יבטיח שמערכת המשפט תזכה לאמון הציבור ותמשיך להגן על שלטון

החוק, על ערכי המדינה כמדינה יהודית ודמוקרטית ועל זכויות האדם. לצורך כך יש לדוגמה חובה להבטיח כי יוסר העומס על מערכת המשפט על ידי הוספה משמעותית של תקנים לשופטים בערכאות הדיוניות. כחלק מכך יש צורך בהרחבת הסמכויות של הרשות השופטת בניהול תקציבה, בקביעת כללי סדר הדין האזרחי, ובתחומי כוח האדם וסדרי המינהל בהתאם למגמות עולמיות בתחום מינהל בתי המשפט.

רפורמות פוליטיות

הפוליטיקה הישראלית סובלת מכמה כשלים עיקריים, שבלטו בשנים האחרונות (לא נתייחס כאן לנושא חיזוק היציבות הפוליטית, שמצריך דיון נרחב ונפרד):

ראשית, חוסר מחויבות של חברי הכנסת לאינטרס הציבורי. מצב עניינים עגום זה נובע גם משיטת הבחירות. מדובר, ראשית, בהיעדר כל מרכיב אזורי - כל ישראל היא מחוז בחירה אחד, שבו נבחרים כל 120 חברי הכנסת; ושנית, בהיעדר כל מרכיב אישי - אנחנו בוחרים רק ברשימות מועמדים, ולא מביעים תמיכה במועמדים ספציפיים. במבט השוואתי, שיטת הבחירות בישראל היא ייחודית: מבין 35 הדמוקרטיות המפותחות (החברות בארגון ה-OECD), ישראל היא היחידה שאין בה מרכיב אזורי או אישי בשיטת הבחירות.

אנחנו מציעים לאמץ את שיטת הבחירות המקובלת ביותר בקרב מדינות אלה. **הצעה אפשרית אחת היא לחלק את המדינה לכ-12 אזורי בחירה, שבכל אחד מהם ייבחרו**

באופן יחסי כ-7-17 חברי כנסת, בהתאם למספר בעלי זכות הבחירות המתגוררים בהם. בכל אזור יוכלו הבוחרים לא רק לשלשל למעטפה את פתק הרשימה המועדפת עליהם, אלא גם לסמן כמה מועמדים המועדפים עליהם, דבר שיוכל להשפיע על מיקומם ברשימה.

לשיטה זו כמה יתרונות: א. חברי הכנסת שייבחרו יהיו אמנם נציגי מפלגות, אבל גם נציגי אזרחים או אזורים שבחרו בהם באופן אישי - ולכן הם גם יהיו מחויבים כלפיהם, כלומר כלפי ציבור רחב הרבה יותר, ולא רק כלפי המפלגה ומנהיגה. ב. לשיטה כזו יש פוטנציאל לצמצם את הקיטוב הפוליטי החריף בישראל, דרך יצירת "קואליציות אזוריות": חברי כנסת ממפלגות וציבורים שונים, שנבחרו באותו אזור, ישתפו פעולה למען האינטרסים המשותפים של תושבי האזור; ג. השיטה תייצר חברי כנסת שנבחרים בידי תושבי הפריפריה ועל כן יש להם אינטרס מובהק לייצג אותם.

שנית, **הכנסת סובלת מפגמים מבניים רבים, שפוגעים ביכולתה לפקח על הממשלה ולחוקק חקיקה איכותית, וכן באמון הציבור. כדי לתקן זאת, יש לקדם שורה ארוכה של תיקונים**: חיזוק ועדות הכנסת ויכולת הפיקוח שלהן על הממשלה - בין השאר דרך צמצום מספר הוועדות שכל חבר כנסת חבר בהן, כך שכל ח"כ יוכל להתמקד בוועדה אחת או שתיים לכל היותר; חיזוק הצוות המקצועי בכנסת, בפרט בוועדות ובמרכז המחקר והמידע של הכנסת; חיזוק כלי הפיקוח של חברי הכנסת במליאה -

למשל הוספת "שעת שאלות" שבו יוכלו חברי הכנסת לשאול בזמן אמת את השרים וראש הממשלה; אימוץ קוד אתי חדש ומקיף לכנסת; טיוב החקיקה באמצעות צמצום מספר הצעות החוק הפרטיות המוגשות ועולות לדיון, במקביל לשיפור איכות ההצעות והדיונים עליהן בוועדת השרים לענייני חקיקה; ובסופו של דבר גם הגדלת הכנסת, שהיא אחד הפרלמנטים הקטנים בעולם הדמוקרטי ביחס לגודל האוכלוסייה.

שלישית, היחלשות דרמטית של המפלגות בכל ההיבטים - היקפי חברות במפלגות, הזדהות הציבור עם המפלגות ומידת האמון שלו בהן, זיקתן לקבוצות אינטרס, מעמדן בשלטון המקומי ועוד. אף שמפלגות חזקות אינו ערך דמוקרטי בפני עצמו, הרי שבפועל הן הבסיס לכל דמוקרטיה מודרנית, ואין להן תחליף בכל הנוגע לקידום תפיסות עולם ואינטרסים וייצוג הבוחרים. **חיזוק המפלגות, בפרט המפלגות המצרפיות (כלומר הלא-מגזריות) והיותן-דמוקרטיות, דורש צעדים הן מצד המפלגות והן מצד המדינה.**

ההמלצות למדינה נוגעות בעיקר לכללי מימון מפלגות. כך למשל, על המדינה לעודד את המפלגות לחזק את הקשר עם הציבור באמצעות הקצאת כספים ייעודיים מתוך מימון המפלגות שהן מקבלות לצרכים כמו פעילות רעיונית-אידיאולוגית והליכים דמוקרטיים פנים-מפלגתיים. אשר למפלגות - המלצה עיקרית נוגעת לשיטת בחירת המועמדים לכנסת. בעניין זה אנו סבורים שיש מקום לקיים, בדומה לנהוג בעולם, שיטת בחירת מועמדים דמוקרטיה מבוזרת - שבה מעורבים מגוון גופים שחקנים, ובהם חברי המפלגה, מוסד מפלגתי ייצוגי

והנהגת המפלגה. זאת, במטרה לצמצם את המגרעות המשמעותיות של שיטת הפריימריז הנהוגה כיום (מאבקים פנימיים מתמשכים, התמקדות של ח"כים בהבלטה עצמית על חשבון המפלגה, עלות כלכלית וארגונית גבוהה, השפעת-יתר של קבוצות אינטרס ודימוי ציבורי שלילי).

לבסוף, הממשלה בישראל גדולה מדי - הן מבחינת מספר השרים, ובמיוחד מבחינת מספר משרד הממשלה; ויתר על כן, מבנה משרדי הממשלה משתנה לאחר כל בחירות, בהתאם לאינטרסים פוליטיים ספציפיים. לכך יש נזקים אדירים: הן נזקים כלכליים ישירים, והן פגיעה חמורה בתפקוד הממשלה והשירות הציבורי. המענה לכך הוא **עדכון ודיוק מבנה משרדי הממשלה. אנו מציעים לקבוע כי יפעלו בין 20 ל-15 משרדי ממשלה (לעומת למעלה מ-30 כיום). מבנה משרדי הממשלה יעוגן בחוק יסוד: הממשלה, דבר שיקשה על שינויו לפי צרכים פוליטיים.**

היזומה הישראלית: חפת דדניס מדינית לביטחון ארוך טווח

ד"ר עומר צנעני, ראש היחידה המדינית
ביטחונית המשותפת לקרן ברל
כצנלסון ומכון מתווים

אירועי 7 באוקטובר 2023 והמלחמה הקשה בעקבותיהם מצריכים מישראל שינוי מן היסוד של התפיסה המדינית-ביטחונית שלה. רק שינוי כזה ותוכנית הפעולה המעשית שתיגזר ממנו, יצליחו לסיים את המלחמה בהישג משמעותי ולממש את חזון העל הצינוני - ישראל כמדינתו הבטוחה והדמוקרטית של העם היהודי, ברוח מגילת העצמאות. מול תוכנית נתניהו למלחמת נצח וחזון סמוטריץ' לסיפוח עזה והגדה, ולנוכח ההזדמנות האזורית ההיסטורית - המחנה הדמוקרטי חייב להציג תוכנית משלו. תוכנית מדינית מדורגת וישימה שהקריטריון העליון שלה הוא ביטחון. תוכנית שבבסיסה הכרעה לפתור את הסכסוך הישראלי-פלסטיני מתוך

עיקרי הדברים

רוב הציבור הישראלי מאמין בעוצמה צבאית לצד חתירה לפתרון מדיני. כדי להבטיח ביטחון ארוך טווח לישראל ולאזור יש ליצור ברית מתונים איזורית בהובלת ארה"ב שפועלת נגד חמאס והגורמים הרדיקליים, תוך קידום תהליך הדרגתי לחיזוק כוחות מתונים פלסטיניים וקידום תכנית מדינית.

גישה אזורית רחבה, שנשענת על לקחים מניסיונות העבר.

היוזמה הישראלית מבוססת על קיומו של אופק מדיני, על הקמה מדורגת של מדינה פלסטינית מפורזת ושותרת שלום, וייסוד ברית מתונים אזורית בהובלת ארצות הברית. תוכנית הפעולה שלה מגבשת אסטרטגיית יציאה לסיום המלחמה בעזה ונשענת על מסגרת זמנים ברורה ומתוחמת, שמתפרסת על פני 3-5 שנים וכוללת שלושה חלקים:

1. פתיחה. מעבר חד ממלחמה לעשייה מדינית בונה. הצבת אופק מדיני המבוסס על חזון שתי המדינות במהלכה של ועידת שלום, בה תוקם מסגרת בין-לאומית-אזורית (מעין קוורטט חדש) שתתמוך בקידומו. המהלך ילווה בהצהרת התחייבויות מצד ישראל, הפלסטינים ושחקנים מובילים אחרים ליישום התוכנית המדינית. שלב זה חיוני להנעת התהליך המדיני, לחיזוק הגורמים המתונים, ולהבסת חמאס והגורמים הרדיקליים במזרח התיכון.

2. תקופת מעבר. תאריך שנתיים עד שלוש שנים, תחל מיד עם סיום הוועידה ותכין את הקרקע להסדר מדיני יציב. הצעדים המרכזיים שייכללו בתקופה זו: מעורבות בין-לאומית וערבית שתסייע בשיקום רצועת עזה; ביסוס מוסדות ומנגנונים מדינתיים פלסטיניים, במטרה לבנות רשות פלסטינית מחודשת שתפעל באפקטיביות נגד הטרור ותהווה את הבסיס למדינה הפלסטינית המפורזת שבדרך; העמקת תהליכי הנורמליזציה והשותפות של ישראל עם מדינות ערב; בלימת צעדי הסיפוח דה-פקטו שמקודמים

באופן מואץ בשנה האחרונה; הכרה גלובלית במדינה פלסטינית מפורזת, החיה בשלום לצד ישראל; הקמת פרויקטים משני מציאות לפיתוח כלכלי רחב היקף, בשותפות עם מדינות ערב והפלסטינים; כינון קואליציית הגנה אזורית תחת מטריית ביטחון אמריקאית, במטרה לטפל באיום האיראני ובאיומים אזוריים נוספים. מכלול הצעדים יקדם מציאות בין-מדינתית ויבטיח יציבות וביסוס של שותפות אזורית. בסיום תקופת המעבר יתקיימו בחירות פלסטיניות, בתנאים שיאפשרו לכונן הנהגה פלסטינית חדשה ולגיטימית ולקדם מסגרת נאותה למשא ומתן מדיני על הסדר ישראלי-פלסטיני-אזורי יציב.

3. שלב המשא ומתן. יארך כשנה עד שנתיים, ויכלול דיאלוג סביב שני שולחנות במקביל - עם ההנהגה הפלסטינית ועם מדינות ערב. זאת, במטרה לקדם הסדר יציב ולהקים מדינה פלסטינית מפורזת ובת-קיימה, תוך הירתמות מדינות ערביות לסיוע הן בתהליכי הייצוב והן בפתרון מחלוקות הליבה במשא ומתן בין ישראל לבין הפלסטינים. במקביל, תקודם נורמליזציה בין ישראל למרחב הערבי והאסלאמי.

מדינת ישראל מצויה היום בצומת דרכים היסטורית. את הדרך האחת שלו מוביל ימין דתי-קיצוני, שמבקש מלחמת נצח שתכשיר את הקרקע להקמת התנחלויות בעזה ולסיפוח מדורג של עזה והגדה המערבית לישראל. דרך זו תביא לפגיעה אנושה בביטחונה של ישראל ובעתידה. בחודשים שעברו מאז 7 באוקטובר, לא הוצגה

אלטרנטיבה ברורה לדרך זו בשיח הפוליטי-ציבורי. זאת, חרף נתוני סקרים חוזרים ונשנים שמראים שהרוב הישראלי מאמין בצורך בעוצמה צבאית המשולבת בהסדר מדיני יציב. מול הדרך נטולת התקווה שמציעים נתניהו והימין הדתי-קיצוני, חייב המחנה הדמוקרטי להציב חלופה. תוכנית שמכירה בצורך לפתור את הסכסוך הישראלי-פלסטיני כדרך היחידה להבטיח את ביטחונה של ישראל וקיומה כמדינה יהודית ודמוקרטית, בטוחה ושוויונית. היוזמה הישראלית היא התוכנית הזו.

**סרקו למאמר המלא -
היוזמה הישראלית: מפת
דרכים מדינית לביטחון
ארוך טווח.
ד"ר עומר צנעני, ראש
היחידה המדינית לביטחון
המשותפת לקרן ברל
כצנלסון ומכון מתווים**

מדיניות חנוונת חשימה: מדיניות תעשייתית חדשה לישראל

ד"ר ארז מגור, מכון יסודות

על ישראל לאמץ מדיניות תעשייתית חדשה שתוכל לשלב את כלל המגזרים והאזורים בתהליך הצמיחה הכלכלית ולהבטיח שכל שכבות האוכלוסייה יוכלו ליהנות מהשגשוג הכלכלי של ישראל.

בישראל קיימים פערים כלכליים משמעותיים בין מגזר ההיי-טק לבין יתר המגזרים. העושר שמייצר ההייטק נשאר מרוכז במרכז הארץ ובידי שכבות אוכלוסייה מצומצמות, מה שמוביל להעמקת אי-השוויון הכלכלי והחברתי. מגזרים אחרים, כמו התעשייה המסורתית, החקלאות והשירותים הציבוריים, מתקשים להדביק את הקצב ונמצאים במצב של קיפאון יחסי. חלקים נרחבים באוכלוסייה אינם מצליחים להשתלב בשוק העבודה המודרני, פער המוביל לתחושות קשות בקרב תושבי הפריפריה ובקרב אוכלוסיות מוחלשות. הפערים מעמידים בסכנה את הלכידות החברתית ואת תחומי השוויון ההכרחית לקיומה של חברה יציבה.

עיקרי הדברים

תפיסות כלכליות מקובלות בעולם גורסות שמדינות חייבות לקחת הובלה בהגשמת משימות לאומיות, ולא להפקיר את הזירה "לשוק החופשי". מומלץ לישראל לגבש מדיניות ולקדם ענפי תעשייה שיש לה יתרון יחסי בהם: פוד-טק, בריאות דיגיטלית ואנרגיה מתחדשת, אך באופן כזה שבו רווחי התעשייה יקדמו פתרונות חברתיים ושוויון.

בעוד ברחבי העולם המדיניות הכלכלית עוברת מהפכה של ממש והנחות היסוד לגבי תפקיד המדינה בכלכלה משתנות באופן דרמטי, בישראל של 2024 קשה לזהות סימנים למגמות אלו. פוליטיקאים ופקידי ממשל בכירים בעולם כבר מדברים על המדינה כשחקנית מובילה בעיצוב התעשייה, ביוזמה ובקידום חדשנות ומכירים בכך שהמדינה איננה הבעיה, אלא הפתרון. התפיסה החדשה שהם מאמצים היא כזו הרואה במדינה גורם שיכול לקדם פתרון למשבר האקלים, לאי-השוויון הכלכלי המתרחב, לחוסר הביטחון באספקת מזון ותרופות, וכפי שראינו במשבר הקורונה, גם לבריאות הציבור ורווחתו. המדיניות הכלכלית של ישראל, לעומת זאת, ממשיכה להתנהל באופן דומה לזה שבו היא התנהלה בארבעת העשורים האחרונים. הגופים הכלכליים בהובלת משרד האוצר עדיין דוגלים באידאולוגיה שמרנית של ממשלה קטנה ו"יעילה" ובאמונה שצריך רק לייצר סביבה עסקית מיטיבה עבור המגזר הפרטי. הפתרונות שנידונים אינם מציעים חשיבה מחודשת על המדיניות המאקרו-כלכלית או על אסטרטגיית הפיתוח שישראל מובילה בעשורים האחרונים.

על ישראל ללמוד מהניסיון המתגבש בשנים האחרונות בעולם ולאמץ מדיניות תעשייתית (Industrial Policy) אסטרטגית. המושג מדיניות תעשייתית מתייחס לכל מדיניות שמטרתה להבנות מחדש או לשדרג את בסיס הכלכלה באמצעות תמיכה ממשלתית בענפים ספציפיים. ארגז הכלים של המדיניות התעשייתית הוא רחב ומגוון, וכולל הגנות סחר, מתן סובסידיות ממשלתיות, הטבות מס והלוואות זולות, ושלל פעולות נוספות.

אך מדיניות תעשייתית אפקטיבית דורשת לא רק להזרים סיוע למגזר הפרטי, אלא גם לוודא שהחברות והתאגידים הזוכים לסיוע ידאגו לכך שפירות ההצלחה יתחלקו באופן רחב ככל האפשר. כדי להבטיח מטרות אלו, אחד העקרונות המרכזיים של מדיניות תעשייתית הוא היכולת לדאוג לכך שכל סיוע ממשלתי ילווה במגוון רגולציות בתחום הפעילות העסקית, שוק העבודה, איכות הסביבה, סחר חוץ ועוד.

אנו ממליצים כי ישראל תאמץ מדיניות תעשייתית אסטרטגית שתתמקד ביצירת צמיחה מכלילה שתבטיח שהרווחים והשגשוג הכלכליים יגיעו לכל חלקי האוכלוסייה. על המדיניות לא רק לספק מענקים והטבות לשלב הפיתוח כפי שקורה היום, אלא תכרוך את הסיוע הממשלתי, כולל בניית התשתיות הנדרשות והכשרות כוח האדם, בהמשך הצמיחה של החברות בישראל. אנו מציעים שלושה ענפים שלהם פוטנציאל להפוך למנועי צמיחה מכלילה: טכנולוגיות מזון אלטרנטיבי (פוד-טק), בריאות דיגיטלית ואנרגיה מתחדשת.

מדוע ענפים אלו? ראשית, משום שבישראל קיימת תשתית טכנולוגית ומחקרית מתקדמת וכוח אדם מיומן ורלוונטי בענפים אלו, המתבססים על המערך המדעי באוניברסיטאות המחקר ובגופים ציבוריים, בתוכם מערכת הבריאות.

שנית, מדובר בענפים מבוססי ידע וטכנולוגיה, בעלי פוטנציאל לכלול רכיב משמעותי של ייצור מתקדם, הדורש בניית מפעלים ומערכי שיווק והפצה. בניגוד לתעשיית ההיי-טק המייצרת פירות ציבוריים מעטים, ענפי הפוד-טק, הבריאות הדיגיטלית והאנרגיה המתחדשת יכולים לייצר מגוון נרחב יותר של משרות, בפריסה גיאוגרפית רחבה, ותוך חיבור ותרומה לענפים נוספים של הכלכלה הישראלית – מזון, אנרגיה ובריאות.

ההמלצה: אימוץ "מדיניות חדשנות מכוונת משימה"

על מנת לממש מדיניות תעשייתית אסטרטגית כאמצעי לקידום צמיחה מכלילה אנחנו ממליצים על אימוץ "מדיניות חדשנות מכוונת משימה" (Mission Oriented Policy) כאסטרטגיית הפעולה המובילה לקידומה. "מדיניות מכוונת משימה" היא גישה חדשה וכוללנית לקידום מטרות-על, המתבססת על המודל של הכלכלנית פרופ' מריאנה מצוקאטו (2023). המודל מותאם להתמודדות ציבורית עם אתגרי-על, המתאפיינים, בין היתר, בכך שאין להם פתרון אחד ודורשים שיתוף פעולה רחב בין הממשלה, המגזר העסקי, החברה האזרחית והציבור הכללי. נקודת המוצא של המודל, שלפיה המדינה היא גורם מוביל, צופה פני עתיד. רבים מעקרונות המפתח וההמלצות ליישום שמציעה מצוקאטו רלוונטיים מאוד לקידום צמיחה מכלילה ובת-קיימא בישראל:

1. גיבוש והצגה של חזון נועז וקוהרנטי להשגת צמיחה מכלילה ובת-קיימא וקידום אסטרטגיה כלכלית מקיפה לקידומו. סדר יום כלכלי מתקדם צריך לעורר השראה. מדיניות כלכלית מתקדמת חייבת להיות מלווה במעורבות אזרחית כדי ליצור זיקה ברורה ליצירת שיפור בחייהם של כל תושבי המדינה.

2. שימוש באתגרים החברתיים והסביבתיים כמוקדים לאסטרטגיה תעשייתית, הובלת חדשנות ירוקה בכל מגזרי התעשייה ושילוב של מדיניות חדשנות דינמית עם מדיניות רווחה בעלת משאבים מספקים. משאבים אלה ראוי שיישענו וייגזרו מתוך ההכרה בתפקידם של השירותים החברתיים, שמהווים אמצעי חשוב להרחבת השתתפותן הכלכלית של אוכלוסיות הנמצאות בשוליים.

3. השקעה ממשלתית כרכיב מרכזי בקידום המדיניות, תוך אימוץ אמנה חברתית חדשה, שעל פיה הסיכונים והתגמולים הנובעים מהשקעות ציבוריות צריכים להימדד לאור השפעתם ותרומתם לנושאים חברתיים. בנוסף, על הממשלה להשתמש במגוון הכלים העומדים לרשותה על מנת להניע גם השקעות פרטיות בהתאמה ליעדים שהוגדרו כבעלי חשיבות אסטרטגית, ולהבטיח שהרווחים העסקיים שינבעו מהן יושקעו מחדש בדרכים מועילות מבחינה חברתית וסביבתית.

4. יצירת מבנים מוסדיים חדשים, שיאפשרו הפקת המרב מיצירת עושר ציבורי שיתופי, ובכלל זה שיתוף בנתונים,

השקעה בפרויקטים תשתיתיים ומאגר "הון סבלני", כלומר הון שטווחי ההחזר שלו ארוכים מאוד ולכן מתאים להשקעה מחדש במחקר ופיתוח, שתוצאותיו נבחנות גם על פי תרומתן לחברה ולסביבה.

עקרון מפתח ביישום מודל "מדיניות חדשנות מכוונת משימה" הוא פירוק האתגר המורכב למשימות בעלות מטרות ברורות ומדידות. לכל משימה נדרשת הכנת תוכניות עבודה ממוקדות, תוך התייחסות לכלים שהמגזר הציבורי צריך לאמץ ולשאלה כיצד לערב את כל הגורמים הרלוונטיים בתכנון משותף ובביצוע משימות.

אנחנו ממליצים שהממשלה, באמצעות "צוות ממשלתי למדיניות תעשייתית לטובת צמיחה מכלילה ובת-קיימא" שיוקם לצורך זה, תקדם תוכנית רב-שנתית, הכוללת יעדי ביצוע מדידים ומתעדכנים במרוצת השנים. היעדים יחולקו לצוותי משימה, שיקיימו ביניהם מגעים שוטפים להפריה הדדית. ראשי הצוותים יהיו אמונים על ביצוע המשימות, תיאום הקשר הרב-משימתי וכתיבה משותפת של דוח התקדמות מדי שנה.

לסיכום - אנו ממליצים לישראל ללכת בעקבות מדינות העולם ולאמץ מדיניות תעשייתית חדשה, שתפעל לחבר בין תעשיית החדשנות לתעשייה היצרנית, תוך דאגה לקידום מטרות ציבוריות רחבות. במסגרת שיתוף פעולה זה מסייעות מדינות למגזר הפרטי על יד הורדת הסיכון ומתן שלל תמריצים כלכליים, תוך שהן דורשות ממנו לשתף את הציבור הרחב בפירות ההצלחה ולדאוג לרווחת העובדים, לאיכות הסביבה ולציבור הרחב.

בדרך זו אפשר יהיה להבטיח שפירות הצמיחה שתעשיות
אלו ייצרו בישראל יחולקו באופן רחב וצודק יותר
והחברה הישראלית תיהנה מצמיחה מכלילה ובת-קיימא.

**סרקו למאמר המלא -
מדיניות מכוונת משימה:
מדיניות תעשייתית חדשה
לישראל, ד"ר ארז מגור,
מכון יסודות**

שכתוב ההסכם בין תושבי הגליל למדינה: הדרך היחידה להחזרת האמון

לובי 1701

על ממשלת ישראל לקחת אחריות ולהשקיע בשיקום והצמחת הגליל, כדי שאזרחי ישראל ירצו לשוב ולחזק את ההתיישבות והכלכלה. מבחינה בטחונית - להשקיע בהגנה ובהרתעה. מבחינה אזרחית - להשקיע בצמיחה כלכלית ובשירותים החברתיים.

מאז השביעי באוקטובר 2023, הגליל נמצא במצב קשה ומתמשך של חוסר ביטחון ותפקוד. מדינת ישראל הפקירה את האזור ללא תמיכה ואחריות, כאשר עשרות אלפי תושבים פונו מבתיהם ומרקם החיים של תושבים נוספים התפורר לחלוטין. החיים בגליל קפאו מלכת, בעוד שבשאר חלקי הארץ חזרו לשגרה. באירוע חסר תקדים בהיסטוריה של ההתיישבות הציונית בישראל,

עיקרי הדברים

על ישראל לפעול במימדים בטחוניים ואזרחיים כדי להחזיר את השגרה לצפון. בטחונית - בהרתעה חזקה ובהגנה חזקה. אזרחית: בהשקעת כספים ניכרת גם בשיקום וגם בהפיכת הצפון למוקד של צמיחה ומשיכת אוכלוסיות חזקות: במערכות הציבוריות, בעסקים, במיגון, בחינוך, בתחבורה ועוד.

כ-68,000 תושבים פונו ועוד 60,000 איש חווים חוסר ביטחון, עסקים סגורים, ויישובים ללא תשתיות ושירותים בסיסיים. ההשלכות הן הרסניות והנזק כבר בלתי הפיך, כאשר בכל יום שעובר משפחות ועסקים עוזבים את הצפון לצמיתות. המלחמה בגליל נמשכת והצבא טוען כי אין זה הזמן לחזרה, נוכח האיומים הביטחוניים הקיימים והמציאות הקשה באזור. לובי 1701 הוא התארגנות א-פוליטית של תושבים צפוניים שמטרתה להעלות את המודעות למצב בגליל ולדרוש מהמדינה לקחת בחזרה את האחריות ולהשיב את הביטחון וההתיישבות לאזור.

עקרונות הבסיס להחזרת הביטחון לגליל:

צבאי-בטחוני: כדי להתמודד עם האיומים הביטחוניים המרכזיים: ירי רקטות, טילים, פגזים וכלי טיס, ירי טילים מונחים בכינון ישיר, ואיום פשיטה וכיבוש חלקים מהגליל על ידי כח רציואן, יש לעבור מתפיסת "תחושת ביטחון" למראית עין, לתפיסת ביטחון אמיתית המחייבת את ישראל בשני מישורים:

1. הרתעה חזקה:

- שינוי אסטרטגי של תפיסת הביטחון הישראלית בגבול הצפון לנוכח האיומים הקיימים.
- עליונות צבאית-אופרטיבית, טכנולוגית וסד"כ בגזרה הצפונית.
- השמדה יזומה ומניעת תשתית התקפית מעל הקרקע ובתת-קרקע.
- חיסול המוטיבציה של היריב לשמש כפרוקסי של איראן.

2. הגנה חזקה:

- יצירת אזור חיץ למניעת התבססות כוחות טרור בטווח של לפחות 10 ק"מ בתוך שטח לבנון.
- יצירת מוצבים וקווי הגנה מאוישים לפני היישובים.
- חיזוק מחלקות ההגנה היישוביות וצוותי החירום היישוביים, כולל אימונים, ציוד ואמל"ח.
- מיגון בתים, מרחבים ציבוריים ומבני ציבור.

אזרחי-התיישבותי: המדינה צריכה להקצות משאבים משמעותיים לשיקום הגליל בטווח הקצר ולצמיחה בטווח הארוך, באמצעות האצלת סמכויות לרשויות המקומיות ושינוי סדרי העדיפויות. ארבעת הבסיסים העיקריים לשיקום וצמיחה הם: מגורים, חינוך, תעסוקה, וחוסן חברתי וקהילתי. במקום לפרוס את התקציב לפרוסות דקות, יש לאגם משאבים בשלושה תחומים: מבנים ומיגון; חברה (רווחה, חינוך ועוד), פרנסה (תעסוקה, חקלאות, עסקים).

צעדים קונקרטיים לשיקום וצמיחה:

שיקום:

1. **תקציב שיקום:** החלטה מיידית על "קופסת תקציב" בסך 3.5 מיליארד ש"ח לטובת יישובי הצפון והחלטה נוספת על תקציב של לא פחות מ-7 מיליארד ש"ח לבנייה, תשתיות וחוסן.
2. **פיצוי עסקים:** פיצוי כספי מלא עבור עסקים שנפגעו, ללא הבחנה בין מגזרים ותעשיות.

- 3. מיגון מבנים:** מיגון מבני ציבור, מיגון מבני חינוך ומגורים, והחלת תוכנית "מגן הצפון" באופן מלא ומשודרג, כולל הקלות בוועדות התכנון ומענקים.
- 4. הטבות מס:** הגדלת הטבות המס לתושבי קו העימות לרף מקסימלי של 30% ויצירת מנגנון מענקים דיפרנציאלי.
- 5. מערך תמיכה:** מערך תמיכה סוציאלי ונפשי ברמת הפרט והקהילה, כולל ליווי ותמיכה מקצועית.
- 6. שיקום מערכות חינוך:** שיקום ובינוי מערכות החינוך בגליל לפי מקום המגורים, עם דגש על התמחות וקישור לחוזקות האזוריות, ותמריצים משמעותיים למורים מצטיינים שגרים בצפון.
- 7. תקציב בריאות:** הכפלת תקציב בריאות אזורי, שדרוג בתי החולים האזוריים ותקצוב מיון קדמי בקריית שמונה.
- 8. כיתות כוננות:** מתן מענה רב מערכתי להתארגנות כיתות הכוננות ביישובים, כולל בניין הכוח, סד"כ, פו"ש ואמל"ח.

צמיחה:

- 1. מענקי עידוד:** הכפלת גובה מענקי עידוד ממשלתיים לזימים ועסקים, כולל הקמת קרנות שיקבעו את פעילותן בצפון.
- 2. פיתוח כלכלי:** תוכנית השקעה ממשלתית בפיתוח כלכלי אזורי בתחומים כמו אגרי-פודטק, אקלים ומד-טק.
- 3. השקעות בחינוך:** תוכנית השקעות ייחודית לכל מערכות החינוך 0-18, הגדלת סבסודי מעונות, מאות תקנים למורים ותקציבים ייעודיים לתוכניות מצוינות.

4. **היצע מוסדות חינוך:** הגדלת היצע המוסדות החינוכיים ומתן מענה למגוון רחב של רעיונות ומתווים חינוכיים.
5. **אוניברסיטה בגליל:** קידום החלטה להקמת אוניברסיטה ראשונה בגליל ועידוד מעבר מאות חוקרים לאזור.
6. **מדיניות הטבות דיפרנציאלית:** ככל שהתושב או העסק קרובים יותר לגבול כך יגדלו המענקים.
7. **מרכזים עירוניים:** חיזוק מרכזים עירוניים והסרת מגבלות פיתוח במרחב הכפרי, מתן אופק מגורים לזוגות צעירים.
8. **תחבורה:** תחילת הקמת רכבת לקריית שמונה ושדרוג מערך התחבורה הציבורית.
9. **מענים רגשיים:** הרחבת מענים רגשיים, תמריצים לפסיכולוגים ומטפלים לעבוד בצפון.
10. תמיכה בהנהלות הקהילה והשקעה בעתודה ניהולית שצומחת מהתושבים המקומיים.
11. **שירותי בריאות:** איחוד כל קופות החולים למתן שירות מהיר לרופאים מקצועיים, הקמת בית חולים בקריית שמונה.
12. **שירותים ציבוריים:** שדרוג השירותים הציבוריים בתחומי חינוך, בריאות, תרבות ופנאי.

לסיכום, שיקום הגליל והחזרתו למסלול של ביטחון וצמיחה תלויים בשיתוף פעולה הדוק בין המדינה לתושבים, בהקצאת משאבים וביצירת תוכניות אסטרטגיות נרחבות וארוכות טווח. המדינה חייבת לקחת אחריות ולהוביל שינוי מהותי בתפיסת הביטחון ובתמיכה באוכלוסייה הצפונית כדי להחזיר את האמון

והביטחון לאזור. שיקום כזה ידרוש השקעה רבה לא רק במשאבים כספיים אלא גם בשיתוף פעולה הדוק בין כל הגורמים המעורבים, הן ברמת המדינה והן ברמה המקומית.

**סרקו למאמר המלא -
שכתוב ההסכם בין תושבי
הגליל למדינה: הדרך
היחידה להחזרת האמון,
לובי 1701**

עגלה חלאה: תוכנית מדיניות מעשית לחיזוק הערכים הדמוקרטיים במערכת החינוך בישראל

איתמר קרמר, מנכ"ל משמר החינוך
הממלכתי

בעשורים האחרונים, החינוך הממלכתי נחלש והפך מושפע מפוליטיזציה נרחבת, הדרת הערכים הדמוקרטיים מליבת העיסוק החינוכי וכניסת ערכים חלופיים תחתם. מצב זה מסכן את עתידה של ישראל - ראשית, משום ששחיקת הערכים הדמוקרטיים בקרב דורות של אזרחי העתיד מסכן את חוסנה של הדמוקרטיה הישראלית. שנית, משום שהפגיעה בחוסן זה צפויה להשליך על עוצמתה של הכלכלה, ושלישית, מפני שתהליך זה מאיים על מרקם היחסים העדין בין קבוצות שונות בחברה הישראלית.

עיקרי הדברים

על ישראל לחזק את החינוך הממלכתי: מומלץ לחזק את החינוך לדמוקרטיה באמצעות תוכן הלימודים ושינויים מבניים במערכת. כמו כן יש לתקן את המנגנונים המאפשרים אפליה והתערבות בחינוך הממלכתי ולייצר שקיפות. יש למנוע אפליה גם ברמת ההשפעה על הערכים והתוכניות, וגם ברמה התקציבית.

אירועי שבעה באוקטובר והמלחמה שפרצה בעקבותיהם העצימו את הסיכונים האלו. על רקע המלחמה ופעולות הממשלה הנוכחיות, הקושי של המערכת לחנך את כלל תלמידיה לסטנדרט דמוקרטי משותף על בסיסו ניתן יהיה לבנות מחדש את החברה הישראלית הולך ומתעצם. אנו רואים התגברות בתופעות כמו איומים על מורים וצמצום המרחב לדיון ערכי, התמעטות תוכניות לערכים דמוקרטיים, עלייה בשיעור העמדות האנטי-דמוקרטיות בקרב צעירים ועוד. אם לא יינקטו צעדים לשיקום המערכת, אופיה הדמוקרטי של מדינת ישראל עלול להיפגע באופן בלתי הפיך.

הנחת המוצא של התוכנית המוצעת היא כי דמוקרטיה אינה מוצר בחירה, אלא תנאי הכרחי לקיומה של חברה בטוחה, הוגנת ומשגשגת, ואסור שתישאר מנת חלקו של זרם חינוכי אחד. במסגרת זו, יש לקדם את החינוך לערכים דמוקרטיים לכלל זרמי החינוך ולצמצם את מגמות הפיצול והבדלנות הקיימות ממילא במערכת.

המלצות מדיניות: תוכנית לחיזוק הערכים הדמוקרטיים במערכת החינוך

אנו מציעים תוכנית מדיניות מקיפה לשיקום הערכים הדמוקרטיים במערכת החינוך הישראלית, שמטרתה להשיב את הדמוקרטיה למרכז התודעה החינוכית ולהבטיח שהיא תחלחל לכל שכבות האוכלוסייה דרך מערכת החינוך. התכנית מחולקת לשני תחומים עיקריים:

1. חיזוק הערכים הדמוקרטיים במערכת החינוך, ו-2.

תיקון המנגנונים המאפשרים אפליה בין זרמי החינוך והשתלטות פוליטית של ערכים דתיים על השיח הערכי בחינוך הממלכתי.

1. חיזוק הערכים הדמוקרטיים במערכת החינוך

1.1. הקמת אגף בכיר לכשירות דמוקרטית במשרד החינוך: האגף יהיה אחראי על עיצוב מדיניות ציבורית המקדמת כשירות אזרחית, תכנון דרכי הטמעתה בקרב כלל הזרמים במערכת החינוך ופיקוח על ביצועה.

1.2. הקמת מנהלת חינוך לדמוקרטיה שתפעל תחת האגף החדש. המנהלת תרכז את כלל התוכניות והגופים הפועלים לחיזוק הערכים הדמוקרטיים בחינוך הפורמלי והבלתי פורמלי. זאת, באמצעות:

א. מיפוי וארגון התוכניות הרלוונטיות הקיימות, הפועלות דרך תמיכות או מכרזים של משרד החינוך, או במסגרת הגפ"ן.

ב. פיתוח והפעלה של תוכניות ומיזמים משותפים, עם גופי חברה אזרחית, פילנתרופיה ואקדמיה.

ג. העלאת המודעות לנושא החינוך לערכים דמוקרטיים ולחשיבותו במסגרת השיח הציבורי.

1.3. הוספת מקצוע חדש: חינוך לדמוקרטיה.

א. הגדרת תחום הדעת "חינוך אזרחי לדמוקרטיה" כמקצוע רוחבי חדש והקמת ועדת מקצוע ייעודית שבה ישתתפו נציגים מתחומי דעת מאגפים אחרים.

ב. הוספת יחידת חובה לבגרות בנושא דמוקרטיה, בנוסף ולא במקום הבגרות באזרחות.

ג. הגעה להסכמה עם המל"ג בנוגע למשקל היחידה בשקלול הציון הכולל והתניית הקבלה למוסדות ההשכלה הגבוהה בציון עובר ביחידה זו.

1.4. הכשרת צוותי חינוך לתכנים העוסקים בחיזוק הערכים לדמוקרטיה בכל הרמות.

2. תיקון המנגנונים המאפשרים אפליה בין זרמי החינוך והשתלטות פוליטית של ערכים דתיים על השיח הערכי בחינוך הממלכתי

הפיצול לזרמי חינוך שונים מאפשר רמות אוטונומיה שונות, נגישות שונה לתקציבים, ותוכניות לימוד המחנכות לפרשנות שונה ואף סותרת של מושגי יסוד המונחים בליבת המחלוקת של קבוצות בישראל. לדוגמא, דוח השקיפות התקציבית של משרד החינוך מספט' 2023 מראה שתלמיד ממוצע בחינוך הממלכתי-דתי מקבל מתקציב משרד החינוך כ-27% יותר מעמיתו הלא דתי ו-41% יותר מתלמיד בחינוך הערבי.

על מנת להתמודד עם בעיית הפיצול יש לפעול בשתי רמות. בראשונה, יש לחזק את יכולתו של החינוך הממלכתי "להתגונן" מפני השפעות פוליטיות חיצוניות ולהביא לידי ביטוי את חשיבותם ומרכזיותם של הערכים הדמוקרטיים, בהמשך לאימוץ החלק הראשון של התוכנית. בשנייה, יש לפעול לתיקון המנגנונים המאפשרים אפליה תקציבית על רקע פוליטי.

2.1. הרמה הראשונה: תיקון המנגנונים המאפשרים אפליה בין זרמי חינוך **ביחס לערכים**
א. רפורמה בוועד החינוך: הבטחת ייצוג הולם לחינוך הממלכתי והרחבת סמכויות במינוי בכירים וייעוץ בנושאי מדיניות חינוך. ועד החינוך הוקם בחוק במטרה

לשמש גוף מייעץ בכל הנוגע למדיניות החינוך ולהתוויית הדרך הערכית בחינוך הממלכתי. תפקיד דומה ניתן בנפרד למועצת החמ"ד, עבור החינוך הממלכתי-דתי. בפועל, בעוד שכל חברי מועצת החמ"ד משתייכים לזרם הדתי, הרכב ועד החינוך אינו מבטיח ייצוג לחינוך הממלכתי, ויש בו ייצוג יתר לנציגי החינוך הממלכתי-דתי. בהינתן הגדרתו בחוק, ועד החינוך הוא הגורם המתאים לשמירה על מערכת החינוך הממלכתי וצביונה הערכי, אך כדי שיוכל למלא מטרה זו יש לקדם בו שני שינויים מרכזיים:

- שינוי הרכב והבטחת ייצוג הולם לחינוך הממלכתי: שינוי הרכב ועד החינוך המייעץ לשר החינוך, כך שמבין חבריו שהם עובדי המשרד יהיה רוב לעובדים שמומחיותם וניסיונם העיקריים הם במוסדות החינוך הממלכתי - בהתאם לגודלו של החינוך הממלכתי ביחס לזרמי החינוך האחרים. בתוך כך, יש להבטיח כי בקרב נציגי החינוך הממלכתי בוועד ניתן ייצוג הולם לנציגים מהחברה הערבית.
- הגדלת מעורבות הוועד בתהליכי מינוי בכירים ובקבלת החלטות מדיניות:
 - קביעת חובת היוועצות עם ועד החינוך במינויים זמניים של תפקידים בכירים ובקביעת תנאים למכרזים עבור תפקידים אלה.
 - הסמכת הוועד לדרוש תנאים נוספים למינויים אלו, הכוללים ניסיון מקצועי תחת הפיקוח הממלכתי והיכרות עם אורחותיו, ערכיו ודרכי התנהלותו.
 - הגדלת מעורבות הוועד כגוף מייעץ בקבלת החלטות על מדיניות חינוך, וחיובו בדיווח לציבור.

ב. הטמעת קורסי הכשרה תרבותית וחברתית למורים המלמדים בזרם אחר מזה בו הוכשרו.

2.2. הרמה השניה: תיקון המנגנונים המאפשרים אפליה

תקציבית בין זרמי החינוך

א. הוספת שעות לחינוך הממלכתי באופן שיביא להשוואת מספר שעות התקן לתלמיד בין הזרמים השונים.

ב. שינוי התנאים לפתיחת בתי ספר קטנים ותעדוף של קריות חינוך רב-מגזריות.

ג. צמצום מנגנונים המאפשרים מימון תוספתי להפרדה מגדרית בבתי הספר הממלכתיים דתיים.

ד. מניעת כפל תמיכות בגרעינים תורניים דרך משרד החינוך, ודרך האגף לתרבות יהודית התומך במרכזים בקהילה.

ה. יצירת שקיפות בתקצוב פעילויות חינוך:

- חיוב משרד החינוך בדיווח שנתי לכנסת ולציבור הכולל את המקורות והייעודים של התקנות והסעיפים בתקציב המשרד ובתקציבי משרדים אחרים המממנים פעילויות במערכת החינוך, וכן את השינויים וההעברות שבוצעו בהם לאחר אישור התקציב בכנסת.
- בניית מנגנון המאפשר להנגיש באופן מרוכז את כלל הכספים המשמשים להוצאה עבור תלמיד במערכת החינוך, לרבות הוצאות הרשות המקומית, תשלומי ההורים, כספי קרנות וגופים עסקיים.

ו. ייעוד תקנות תקציביות לקידום חינוך לדמוקרטיה במערכת החינוך:

- הגדרה מחודשת של תקנות ייעודיות לתמיכה בתכניות לקידום חינוך אזרחי וחינוך לדמוקרטיה, באחריות של מנהל חברה ונוער ובתיאום עם האגף והמנהלת לחינוך אזרחי וחינוך לדמוקרטיה.
- העברת התקנה לחינוך לסובלנות והתקנה לתכניות המפגשים בחברה הישראלית לאחריות האגף לכשירות אזרחית דמוקרטית.
- הגדרת תקנה ייעודית לתמיכה במוסדות וגורמים במערכת הפורמלית והבלתי פורמלית, עבור יוזמות בנושא חינוך אזרחי וחינוך לדמוקרטיה בהתאמה לזרמי החינוך השונים, ותקנה ייעודית נפרדת ליוזמות מסוג זה בחברה הערבית.

ז. חיוב בתי ספר לייעד אחוז קבוע מתקציב הגפ"ן לתוכניות הנכללות בסל "חיים יחד בחברה הישראלית". זאת, במקביל להגדלת מספר התוכניות המוצעות בסל וייעודו לטובת קידום ערכים דמוקרטיים, וכן במקביל להקמת ועדה פנים משרדית להערכת כלל התוכניות הפועלות במסגרת הגפ"ן.

**סרקו למאמר המלא -
עגלה מלאה: תוכנית
מדיניות מעשית לחיזוק
הערכים הדמוקרטיים
במערכת החינוך בישראל
איתמר קרמר, מנכ"ל
משמר החינוך הממלכתי**

הפתרון: דמוקרטיה מקומית

מריה ג'יריס, מנכ"לית מכון שיטה למדיניות מקומית

מאז ה-7 באוקטובר, דובר רבות על המחדל האזרחי ואוזלת ידה של הממשלה וזרועותיה לטפל באסון שפקד אותנו. למשרדי הממשלה לקח זמן רב להתאושש מההלם, להניע מענים לשעת חירום ולספק מעטפת בסיסית לאנשים שאיבדו הכל - משפחה, קהילה, קורת גג ותחושת ביטחון.

גם כשגלגלי הביורוקרטיה התחילו לפעול, התגלו דפוסים של ריכוזיות וניתוק מהשטח, לצד מדיניות ממשלתית אטומה ועיוורת למצוקת הציבור ומונעת מאינטרסים סקטוריאליים. דפוסים אלה מוכרים גם מהעבר. די להתבונן בהזנחה הפושעת של המדינה את החברה הערבית אל מול הפשע המאורגן המשתולל או בהפקרת מערכת הבריאות הציבורית, כדי להסיק על חוסר

עיקרי הדברים

השלטון המקומי הוא הגורם המשפיע ביותר על חיי האזרחים במישור המקומי, ויש לבצע רפורמה מקיפה לחיזוק הדמוקרטיה המקומית: להכיר חוקתית במעמד הרשויות המקומיות כדרג שלטוני דמוקרטי ועצמאי; לבזר לידי את הסמכויות הממשלתיות בחינוך, דת ועיר, קהילה ועוד; להעביר לידי הרשויות את המשאבים הדרושים ולבצע צעדים כלכליים משלימים; ולחזק את הדמוקרטיה המקומית ומערכת האיזונים והבלמים המוניציפלית.

הקומפוטנטיות וסדרי העדיפויות הסקטוריאליים המאפיינים את תהליכי קבלת ההחלטות הממשלתית ואת היישום בשטח.

מחדלים אלה מקורם בבעיות מבניות המאפיינות את עבודת משרדי הממשלה. אך מעל הכל, הם נטועים בתרבות פוליטית כוחנית ומשחיתה שפוררה את השירות הציבורי בשם רעיון המשילות, שהוא עצמו רק כסות לכוונה האמיתית של מקבלי ההחלטות כיום - ביסוס שלטון שאינו מוגבל בדבר. תרבות פוליטית זו פילגה את החברה הישראלית בשם אותה משילות ודרדרה את המדינה לתהום במסווה של רפורמות שקריות לחיזוק הדמוקרטיה.

אל מול כל אלה, הפתרון הוא המשך המאבק לחיזוק היסודות הדמוקרטיים של החברה הישראלית. אולם המאבק אינו רק במישור הלאומי לעיגון ערכי השוויון והחירות, שיקום השירות הציבורי, עיגון עקרון הפרדת הרשויות והעלאת האמון במערכת אכיפת החוק. נדרשת פעולה נוספת ומשלימה גם לחיזוק הדמוקרטיה המקומית.

השלטון המקומי הוא הגורם המשפיע ביותר על חיי התושבים ועל עיצוב אופיו של המרחב המקומי - הזירה בה באות לידי ביטוי זכויות וחירויות הפרט והקהילה. בשנים האחרונות, שהתאפיינו בחוסר יציבות שלטונית, מערכות בחירות תכופות ומגפה עולמית, רשויות מקומיות הוכיחו את יכולתן לפעול ולהשפיע באופן אפקטיבי על תחומים רבים בחיי התושבים ואת הרלוונטיות שלהן ביצירת מדיניות שעונה על צרכי ומאפייני הקהילות השונות.

בימים אלה של חירום ומלחמה, השלטון המקומי מתגלה שוב כגורם הציבורי המרכזי המחובר לצרכי הישובים והקהילות ופועל לניהול משברים וטיפול בצרכים היומיומיים.

גם אל מול הקיטוב בתוך החברה הישראלית, הזירה המקומית נושאת בשורה ליצירת אלטרנטיבה לסגרגציה הפוליטית-חברתית ולפיתוח מענים מקומיים ופרגמטיים, תוך התחשבות במאפיינים התרבותיים והקהילתיים של החברה והורדת גובה הלהבות והמחלוקות. בניגוד לפוליטיקה הלאומית שפועלת להנצחת מחלוקות אידיאולוגיות, הפוליטיקה המקומית בנויה על פרגמטיזם ועסוקה בחיי היום יום. סוגיות של דת ומדינה, גיוון תרבותי וזהותי וצביון המרחב הציבורי - כולן סוגיות שאמורות להיות מוכרעות בזירה המקומית. בהקשר הזה, לא ניתן להתעלם מניסיונות חוזרים ונשנים של גורמים בעלי אינטרסים הפועלים בשנים האחרונות להדביק את הזירה המקומית במחלוקות ובקיטוב העמוק שמאפיינים את הזירה הארצית. הזירה המקומית נדרשת להוקיע מתוכה גורמים אלה ולפעול ליצירת פתרונות גמישים ומותאמים לאופי וצביון המקום.

גם במאבק לשימור וחיזוק הדמוקרטיה במישור הלאומי, לשלטון המקומי תפקיד מכריע. ערים אסטרטגיות במדינות פופוליסטיות בעולם ביצרו את מעמדן ומהוות אלטרנטיבה רעיונית ומהותית למשטר. כך למשל, באיסטנבול ובודפשט נבחרו לראשות העירייה מועמדים ליברלים על רקע עליית מנהיגים פופוליסטים ברמה הלאומית. ערים אלו אירחו הפגנות ענק נגד המשטר ומהוות אי של שפיות ותקווה לשכבות רבות בעם. גם בישראל, בלט בשנתיים האחרונות תפקיד הערים במאבק

לשמירה על הדמוקרטיה. כך למשל, נבחרו ציבור מקומיים רבים היו בשורות הראשונות במחאה נגד ההפיכה המשטרית. בנוסף, היינו עדים לצעדי מחאה של עשרות ראשי רשויות מקומיות, משמאל ומימין, נגד מדיניות ממשלתית הפוגעת באוטונומיה ובדמוקרטיה המקומית בתחום החינוך, קרן הארנונה ועוד.

לאור כל זאת, נדרשת רפורמה מקיפה לחיזוק הדמוקרטיה המקומית.

ראשית, הכרה חוקתית במעמד הרשויות המקומיות כדרג שלטוני דמוקרטי ועצמאי. היום לשלטון המקומי אין מעמד רשמי והוא פועל במסגרת פקודות מיושנות מימי המנדט הבריטי שתוקנו טלאי על טלאי.

שנית, ביזור סמכויות ממשלתיות לידי השלטון המקומי החיוניות לניהול אפקטיבי של הערים והישובים בתחום החינוך, התרבות, הקהילה, דת ועיר ועוד. היום ישראל נחשבת לאחת המדינות הריכוזיות בכל הנוגע ליחסי שלטון מרכזי-מקומי. למעט רשויות איתנות בודדות, הנהנות ממידה מוגבלת של עצמאות, הרוב המכריע של הרשויות המקומיות תלויות בצורה משמעותית ברגולציה ממשלתית מכבידה. ביזור סמכויות לשלטון המקומי יאפשר למקד את מאמצי המדינה בטיפול בסוגיות לאומיות רוחביות.

שלישית, צמצום פערים בין הרשויות המקומיות והעברת מלוא המשאבים הנדרשים למילוי תפקידן. השלטון המקומי סובל מפערים חריפים בין הרשויות הבאים לידי

ביטוי במידת האיתנות הכלכלית וביכולות הארגוניות והמקצועיות שלהן. כמו כן, לאורך השנים הממשלה הטילה על הרשויות המקומיות שורה של תפקידים מבלי לספק את המשאבים הנדרשים לכך. יתרה מזו, הממשלה מגבילה את יכולת השלטון המקומי לגבות מסים ובכך פוגעת באוטונומיה הכלכלית של הרשויות ובמעמדן העצמאי והדמוקרטי. רפורמה לביזור סמכויות תדרוש צעדים כלכליים משלימים לצמצום פערים והעברת משאבים לידי הרשויות.

רביעית, חיזוק הדמוקרטיה המקומית ומערכת האיזונים והבלמים המוניציפלית. ראשי הרשויות המקומיות, שנבחרים בבחירות ישירות על ידי התושבים, נהנים ממעמד חזק וסמכויות רחבות. מעמד זה מאפשר משילות גבוהה ואפקטיביות בהובלת ויישום מדיניות לאורך שנים. לצד זאת, נדרש לפעול לאיזון כוח זה באמצעות הגבלת קדנציית ראש הרשות, חיזוק מעמד חברי המועצה שממלאים את תפקידם בהתנדבות וללא סמכויות מוחשיות, הכרה במעמד האופוזיציה בשלטון המקומי וחיזוק העצמאות של שומרי הסף המוניציפליים. צעד משמעותי נוסף הוא הגברת השקיפות והשיתופיות של הרשויות המקומיות במטרה להביא להגברת ההשתתפות האזרחית.

לסיכום, חיזוק הדמוקרטיה המקומית יוביל לשגשוג בתפקיד הערים והישובים. לא עוד שלטון רחוק ומנוכר אשר נפקד בשעת משבר, אלא דמוקרטיה מקומית תוססת הנהנת מקרבה לתושבות ולתושבים ומקדמת מדיניות מקומית המביאה לידי ביטוי את המאפיינים הייחודיים של כל עיר, ישוב או שכונה.

החברה האזרחית תביא לחפיץ הפוליטי הבא

פז כהן

המערכת הפוליטית - גנטיקה מפלגת

בבסיס המשבר של החברה הישראלית נמצאת התבוסות במחלוקות על סוגיות המייצרות קיטוב דיכוטומי בין תומכי הממשלה לתומכי האופוזיציה. העיסוק התכוף במספר מצומצם של סוגיות שואב אנרגיות יקרות שבאות על חשבון עשייה בתחומי חברה, כלכלה, חוסן והלכידות החברתית. ההזדהות הפוליטית עם מפלגה פוליטית מסוימת, כופה באופן תכוף אימוץ עמדות בשלל סוגיות אחרות כעסקת חבילה כוללת של המחנה. רוח הפוליטיקה הישראלית כיום היא ש"אם המחנה השני בעד אז אנחנו נגד, ולהיפך". נושאים שאמורים להיות בשיא הקונצנזוס, כמו קיומו של טקס ממלכתי לציון ה-7 באוקטובר או מחיר העסקה לשחרור החטופים, מקבלים

עיקרי הדברים

החברה האזרחית מאפשרת עשייה סביב תפיסות ואינטרסים משותפים תוך חיזוק שיח בונה ושאיפה לחזק את השירותים החברתיים והמדינתיים. כדי להצליח בעשייה אזרחית מומלץ ליצר שותפויות אפקטיביות, לשלב את כלל המגזרים ולבנות כוחות אזרחיים מקומיים, לדעת לפעול בשיתוף פעולה עם הרשויות המקומיות והממשלה, להתמקד בעשייה אפקטיבית. מומלץ להקים מינהלת תיאום של החברה האזרחית שתסייע ליצר שיתופי פעולה.

גוון של מחלוקת פוליטית בין המחנות.

על המאבק הקולוסאלי שבין הממשלה לאופוזיציה, נוספים העימותים הפנימיים בין הפוליטיקאים והמפלגות (משורש פ.ל.ג.). השחקנים הפוליטיים פועלים כדי לבדל את עצמם גם בתוך המחנה, מקצינים ומתמקדים בסוגיות שבמחלוקת על חשבון קידום הטוב המשותף והעשייה הציבורית.

חברה אזרחית - הזדמנות למיקוד בעשייה משותפת

בתוך הסביבה הפוליטית המפולגת והמפלגת ניתנת לחברה האזרחית הזדמנות ייחודית ליצירה ובנייה משותפת, תוך שינוי אופיו של השיח בישראל. להתארגנויות אזרחיות יש את המנדט להתעלות על מחלוקות פוליטיות-אידיאולוגיות כדי לשלב כוחות סביב מטרות מוסכמות ובמיוחד סביב סוגיות שבהן הממשלה מתחמקת או נמנעת מפעולה.

תחבורה ציבורית נגישה, חינוך לערכים דמוקרטים, חיזוק הזהות, שיקום קהילות, שיפור שירותי הרווחה. כל אלה דוגמאות לחולשות המדינה, שהתגלו במלוא עוצמתן מאז השביעי באוקטובר. סוגיות אלה ורבות נוספות מזוהות ומטופלות על ידי החברה האזרחית ברמה המקומית וברמה הלאומית, תוך התעלות על המחלוקות הפוליטיות. כך, למשל, פעילויות המרכזים לצדק חברתי ו- Early Childhood אשר הקימו מרכזי חינוך (גנים) ופנאי (ערבי פאב) למפוני הדרום תוך חיבור חלקי החברה שהופרדו בכח הפוליטיקה הישראלית.

ארס הפירוד והשסע שהמערכת הפוליטית מזריקה לחברה בישראל מביא להקמתן ולצמיחתן של התארגנויות ייעודיות רק לשם החיבור החברתי, כמו הרבעון הרביעי, יוזמת המאה ועוד.

חשיבות מוסדות המדינה והעקרונות הדמוקרטיים

עוצמתה של מדינת ישראל מבוססת על מערכת שלטונית דמוקרטית יציבה. מנגנוני השלטון מיועדים לתעל את הנכסים הלאומיים למימוש מטרות הנוגעות לחיי היום יום.

לצד הביקורות על תיפקודן הלקוי של מערכות המדינה ועל סדרי העדיפויות הפוליטיים שמעוותים לא פעם את האינטרס הציבורי שהוסברו בתחילת המאמר. עדיין החלק הארי של משאבי המדינה מופנים למטרות טובות ומוסכמות כמו חינוך, בריאות, רווחה, בטחון וניקיון. המערכות השלטוניות בישראל מתפקדות וחולשות על ידע נרחב ומנגנונים שפועלים.

ולכן, התארגנויות אזרחיות מוצלחות צריכות לתמוך גם במאמצים הלאומיים. למשל, שילוב של פילנתרופיה וארגוני מגזר שלישי מאפשר לערוך בדיקת היתכנות לפרויקטים לאומיים בתחומים כמו יצירת מקומות תעסוקה והתחדשות מערכות החינוך והרווחה. ארגוני חברה אזרחית, כדוגמת המרכזים לצדק חברתי, יכולים לעודד אזרחים לפעול עם השלטון המקומי בתחומים כמו מיצוי זכויות ובניית קהילה. החברה האזרחית צריכה להמשיך ולטפל בתחומים שבהם המדינה לא מטפלת, אך אסור לה להחליף את המדינה.

עצות טקטיות ליצירת שינוי אסטרטגי

כלל מי שקורא את המאמר הזה, יש את היכולת להוביל שינוי בתחום שמעסיק אותו. באימוץ של מספר עקרונות משותפים, אנחנו יכולים ביחד לייצר את קפיצת המדרגה הלאומית.

מיפוי, זיהוי ורישות שותפים. כמו בעולם העסקי, המחייב ביצוע מחקר שוק לפני פעילות עסקית, כך גם בעולם האזרחי חשוב ללמוד מי נמצא בשטח. מיפוי יאפשר זיהוי שותפים פוטנציאליים ולמידה מטעויות של אחרים שכבר ניסו לקדם את אותן המטרות שברצונך לקדם. שיתופי פעולה תוך מיקסום הידע והמשאבים של כלל הארגונים העוסקים בנושא יאפשרו את יצירת אימפקט אסטרטגי נרחב.

שילוב שותפים מכלל המגזרים. לחברה האזרחית יש את הפריבילגיה לצרף שותפים חוצי מפה פוליטית למהלך ציבורי ענק. העולם העסקי הבין מזמן את חשיבות הגיוון שמוביל לראייה אסטרטגית טובה יותר ולפתיחה לקהלים רבים יותר.

בניית כוחות מקומיים. חיזוק התשתית החברתית והדמוקרטיה מתחיל בבניית כוחות מקומיים. זה מה שעושים המרכזים לצדק חברתי בבניית מרכזי עשייה המאפשרים לאזרחים לפעול קרוב לבית, עם הקהילה ביישוב בו הם גרים.

הממשלה והרשות המקומית הן שותפות פוטנציאליות. כשהמיקוד באימפקט שרוצים לייצר, מוסדות השלטון הם מסירי חסמים ולעתים קרובות גם מנוף לעשייה.

מיקוד בעשייה. בהתארגנויות האזרחיות המיקוד הוא סביב עשייה בנושא מוגדר. אין צורך לגלוש לוויכוחים פוליטיים שאינם רלוונטים לעשייה המשותפת.

חלוקת משאבים וויסות בין תקומה לזכרונות העבר. הקמתה והתקדמותה של מדינת ישראל התאפיינה בשנותיה הראשונות בראיה קדימה. העם היהודי שחוה שואה, פרעות, אנטישמיות וגזענות, ידע לווסת את האנרגיה, כך שחלק גדול מהזמן הוקדש לבניה ולפיתוח בתחומי בטחון, חקלאות, רפואה, הייטק ועוד. כל זאת לצד הזיכרון וההנצחה, אבל לא במקומם.

בניית מינהלת תיאום של החברה האזרחית. רישות הפעילות האזרחית מצד ארגונים ופעילים תאפשר סינרגיה ומיקסום האימפקט החברתי.

החברה האזרחית היא הפלטפורמה הטובה והמזמינה ביותר למימוש הפוטנציאל של כל אחד מאיתנו בבניית עתידה של מדינת ישראל בשנים ובעשורים הקרובים. השפעתה, בשלל תחומים, אינה תלויה בהשקפה פוליטית, דת, גזע או מין. העצמתה תוביל גם לשינוי כיוון בדינמיקה ההרסנית שמייצרת המערכת הפוליטית. ניתוב האנרגיות של המאבקים הפוליטיים לצרכי השעה עשוי לשנות את המארג החברתי ולקדם את מדינת ישראל לעידן חדש של שגשוג ופריחה.

פז כהן, חבר ועדת ההיגוי של מרכזים לצדק חברתי. לשעבר מנכ"ל "אנו עושים שינוי" ויו"ר הנהגת ההורים הארצית.

חוננים
לצדק
חברתי

